

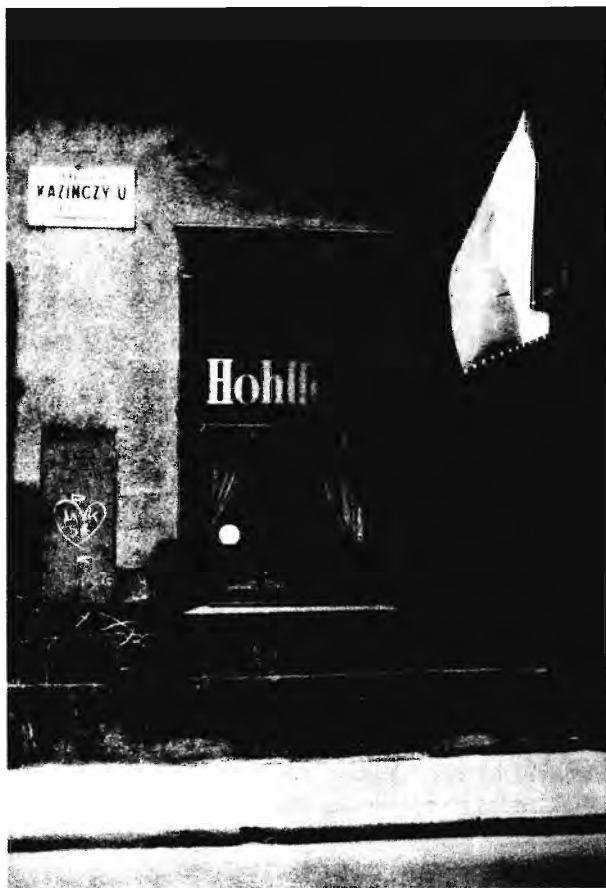
Fenákel Judit:

SZOMORÚ PESTI UTCÁK

Hetedik kerület. Ez a két szó minden bennszülött pestinek bűzös leheletű, lepusztult bérházakat jelent, helyükből kiszaggatott vezetéket, eldugult csatornát, vedlő falakat, omló gipsz-angyalokat, zuhanni készülő erkélyt, dohos amőbafoltokat a mennyezeten, kipufogógázt, buszfékezést, odúszagú, sötét lépcsőházat, csőrepedést, mocskos homályba vesző kocsmát, olvadó aszfaltot, gázzzivárgást, kapualjban száradó hánnyadékat.

LÖVÖLDE TÉR

De én nem vagyok pesti. Amikor több mint húsz évvel ezelőtt a fővárosba költöztünk, a komor Lövölde tér nekem a Gorkij fasor torkolata volt, a kedves, lombos Bajza utca kies szomszédságában. Szóval jó helyre kerültünk. A ház, amelynek magas – no nem is olyan magas – földszintjén berendezkedtünk, persze ósdi, a fo-

FOTÓ: LÁBASS ENDRE

lyosó sötét és kétségbeejtően mállott, de ha behunyt szemmel eljutottunk a bejárati ajtóig, odabent kétszoba-hall, dupla vécé, négyszárnyas ajtó és gipszozetta a mennyezeten – mint egy valódi úri lakásban.

Hat hétig tartó elkeseredett felújítási ütközetben sikerült leküzdenünk azt a jobb vidéki számára elképzelhetetlen piszkot, ami a lakást uralta. Megszabadultunk a második világháborús légópapír-maradványoktól meg a falon át rázó villanyvezetékétől, no és persze minden megtakarított és még meg sem kerestett fillérünktől. Hanem ahogy a lakótelepi másfél szobából kivergődve ebben a Lövölde téri tágasságban elnyújtóztunk, fokozatosan előtűntek a hetedikkerületiség jellegzetes tünetei.

Elsőnek a 33-as busz, amelyik éppen az ablakunk alatt landolt. Előbb beszívta a levegőt, felfújta magát, aztán kiengedte, nem a levegőt, hanem a feketén szárnyaló kipufogógázt, ami a könnyelműen nyitva hagyott ablakon át egyenesen a pofánkba csapott. (Egyébként azon a napon, amikor a Lövölde térről továbbálltunk, a buszmegállót is elhelyezték innen.)

Aztán a szenny. Az általános szenny bérházban, utcán, közértben. A megkövesedett, betokosodott mocskok. *A sóha el nem távolítható, a fékezhetetlen*, az örökösen terjedő. A köpet, a kutyaürülék, a vizelet. Ember és állat gátlástalanul hullajtotta teste bűzös anyagcsere-termékeit. Az aszfaltra is meg a parknak csúfolt szégyenfoltjaira a térnek. (Tapasztalt pestiek azzal vigasztaltak, hogy ez mind semmi, nézzek szét a nyolcadik kerületben. Vagy a kilencedikben.)

S a szenny következménye: a bűz. Orrunkba hatolt a csurig töltött, hétvégeken kicsorduló kukatartályokból, a megfilcesedett öregkabátokból, parkoló és induló autókól. Ha nyitottuk az ablakot, kívülről támadt ránk. Ha becsuktuk, a falakból szemerkélt. Ennek a városnak rohad a bele.

A zaj. Ez a tér nem ismerte a csöndet. A nappal és az éjszaka minden órájában lármát termelt. A 33-as busz sziszegett, pöfögött, dörömbölt a fülünkbe. Itt adtak gázt a teherautók, túráztatták motorjukat a személykocsik. Árut pakoltak. Le és föl. Valahol mindig bontottak, másutt helyreállítottak. Föltörték az utat, leverték a hulló vakolatot. Újabb és újabb sebeket ejtettek az amúgy is sérült házakon.

A hetedik kerület a város elfekvője. Kora reggel kezdődött az öregek vonulása. Zsúfolásig megtöltötték a 70-es meg a 78-as trolit. Jöttek a parkinzosok, a szklerotikusok, a szélütöttek. A troli meglódult, fékezett, egymásnak estek a molyrágta télikabátok, s a nyállal együtt kifröcsögött belőlük a gyűlölet, szálnalmas ag-

resszió mindenki ellen, aki fiatalabb, akit se érszükület, se csontritkulás... Ellenség mindenki, aki még bírja. Az úti cél: orvosi rendelő, Hunyadi téri csarnok meg a Körút a Halló bárral, ahol egy levest, citromos teát vagy csak ingyen meleget. Szégyelltem, hogy iszonyodom tőlük. Hisz egyszer majd én is. Nem akartam erre gondolni.

A MAJA

Felétek sétáltam tegnap délután. Benéztem a házatokba. Most értettem meg, miért írsz te olyan bánatos dolgokat. – Egy ismerősöm mondta ezt együttérző bólogatással.

De ez már a Majakovszkij utcában volt, az egykori és mostani Király utcában, szóval a Maján. A Majának az az oldala voltaképpen a hatodik kerülethez tartozott. De hát... a páratlan oldal, ahol Király utca százegy alatt lakik az a cukorfalat – a hetedikhez. Az a bizonyos 101. – Debóra lakóhelye, hisz mint tudjuk, Debóra a neve a drágának, Debóra mesebeli lény – éppen szemezett velünk. Illetve mi szemeztünk a naponta benne dülő balhékkal. Egy népes lumpen család szolgáltatta a műsort annak rendje-módja szerint. Volt sikoltozás, hajcibálás, URH-kocsi. Valakit mindig elvittek, valaki mindig segítségért kiabált. Nem vettük komolyan. Azt hiszem, ők se. Talán kötelességüknek érezték, hogy elszórakoztassák a környéket.

Egyszer egy madár befészkelte magát a lichthofba. Soha senki nem hitte el nekem, hogy valódi madárcsivitelést hallok. A Maján! Na ne hülyéskedj! Normális helyen a szeles vagy szélcsöndes időt a lombok mozgásán mérik. Vadul hajladoznak az ágak – nyilván szél tépi őket. Épp csak megrezzennek – enyhe szellő fodrozza a leveleket. A Maján nem! Itt lomb helyett az antennák hajladoztak. Vegyetek sapkát, sálat, nagyon ugrálnak a tévéantennák.

Mindazt, amit az alkoholizmusról praktikusán tudok, a Maján tanultam meg. A házunk ugyanis két kocsmá közé ékelődött. Jobbunkon a Kairó, bal felől az Arany Fácán. Az egészen lepusztult alakok a Kairóba jártak, az Arany Fácán vendégei még adtak magukra. Mert az alkoholizmusnak is megvannak a szemmel látható fokozatai. A kezdő alkoholistán, aki éppen csak beugrik egy féldecire, mintegy mellékesen, a társaság kedvéért – még minden a helyén van. Zakó, kabát, nyakkendő. Az arca borotvált, a haja jól fésült, csak tapasztalt szem veszi észre szürkülő arcszínét és bőrének apró likacsait. Később az arc lilára vált, a bőr föltűnően szivacosodik, elmarad a hajvágás és a mindennapi borotválkozás. A nikotin, a szesz és a mosdatlanság szaga eluralkodik a szervezetben, árad az előbb peccsés, majd kérgesen piszkos kabátból meg az ismeretlen rendeltetésű nejlonzacsakból, amit gazdája kocsmáról kocsmára vonszol magával. A tekintet egyre bizonytalanabb, a szem elveszti eredeti színét, megkocsonyásodik. A virtikli alkoholista sovány, beesett, a keze reszket, józanul is kásásan beszél, mintha sűrűre főzött tejbegrízt forgatna a szájában. Előbb a gombjai, aztán a fogai hagy-

FOTÓ: LÁBASS ENDRE

ják el, odvas fekete lyuk a szája, bűz és világundor gözölög belőle. Gyűlöli a többi embert, belerúg az autókba, ráfordul a gyerekekre; neki gyerek, öreg, cigány, zsidó mind arra jó, hogy utálhassa. Jöttment népboldogítók, hataloméhes demagógok biztosan számíthatnak rá. Elég népes sereg, bármikor mozgósítható, hosszabb-rövidebb időre helyettesíteni lehet vele a népet. Akkoriban persze nem latolgattam politikai súlyát, inkább az foglalkoztatott, hogy akár Kairó, akár Arany Fácán, a kezdő és haladó részek valahogy épp a mi kapualjunkban szabadultak meg gyomruk terhétől.

De hát ne legyen igazságtalan! A Maja nemcsak kocsmáiról volt nevezetes. A Maja maga volt a szocializmusba befurakodott kapitalizmus. A szabadpiac kísérleti vegykonyhája. Itt jelentek meg először a trafiknak álcázott bazárok, itt nyíltak egymás után a butikok. Volt maszek blúzos, maszek fodrász, maszek kalapos. Itt jegyezte meg ideológiailag tántoríthatatlan bolgár kollégám, hogy ti visszaállítottátok a kapitalizmust. Szegénynek üres volt a zsebe, s a szemében sóvár kis fények gyulladtak. Én persze szerettem a Maja butikjait. Nem féltelen árubőségük miatt, hanem azért, mert különböztek az állami üzletektől. Gyakran silányabb árut kínáltak, mint az áruházak, utólag festett, slamposan eldolgzott ruhaneműt, az ember szeme mégis elgyönyörködött tarka, a választékot legalább mímelő kirakataikban. És ha már itt tartok, hadd valljam be, hogy

nálam a kommunizmus bírálata – többek között – a kirakatoknál kezdődött. Még első moszkvai utazásomon állapítottam meg, hogy marxizmus ide, kommunista erkölcs oda, kirakatok és presszók (kávéházak, cukrászdák, kisvendéglők) nélkül dögunalmas az élet. Ez persze nem valami színvonalas rendszerkritika, de akkor még se Orwellt, se Szolzsenyicint nem olvastam. Szóval a romos, boltatlan hetedik kerületi mellékutcákat járva, valóságos oázis volt a Király utca az ő színes maszek világával. Csak ne kellett volna benne lakni. Olyan város ez, hogy ha az ember nem valamelyik távolabbi csücskében dolgozik, ki se lát a maga kerületéből. A nótabeli Debóra a Király utca 101-ből a Maján veszi a tejet, kenyeret, a Hunyadi téri piacon a húst meg a zöldséget, a Szív utcai patikában a gyógyszert. A gyereket a Rotyiban (Rottenbiller utca) járattja iskolába, csámpás cipőjét a Lövölde téri suszter kalapálja egyenesre (ha ugyan megvan még), színházat, mozit nézni a Körútra megy. Születni, élni, házasodni mind lehet itt, csak a temetést kell átvilamosozni valamelyik idegen kerületbe.

A TANÁCS

Huszoney éve nem sikerült magunkat kiverekedni a hetedik kerületből. Pedig már eljutottunk legtávolabbi pontjáig, az ötödik kerület határáig. De innen aztán egy tapodtat se tovább. Lecövekelünk a Tanács, illetve Károly körúton, és azt hittük, búcsút inthetünk a szomorú hetedik kerületi utcáknak. Csakhogy a sors és a négyes lakáscsere véletlenje a Dob utca sarkára vetett bennünket, ahonnan – akárhogy próbálkoztam is – édesanyám Kertész utcai lakásához a Dob utcán vezet a leg-rövidebb út. Vagyis megint belekerültünk a sűrűjébe. Szinte naponta végigmegyek ezen a kietlen gettó-utcán egyszer oda és egyszer vissza. Kerülgetem a lekopott, keskeny járdán parkoló autokat meg a kutyaürüléket, és nem szabadulhatok a gondolattól, hogy a gettóból nem lehet kilábalni. Ebben az utcában töltötte gyermekkorát az anyám, és ide tért vissza megöregedni. Kevés szomorúbb, nyomasztóbb utcát ismerek ennél. A zsidók lakta övezetből mára kettős gettó lett: cigányok és öreg zsidók lakják. Ráadásul főút vonal, száraz időben port, esős időben latyakot vernek az autók a védtelen gyalogosra, akinek nincs hova húzódnia előlük. Mellék-

utcai, a Síp utca vagy a Nyár utca ugyancsak szűkek és mocskosak, az épületekbe hálni jár a lélek; patkányok és svábbogarak birodalma ez meg az ordenaré nyomorúságé, ami kibugyog a földszinti ablakokból, kitántorog a kocsmákból. Nevezetessége a Gozdsu-udvar, a világháborús filmek örökös színhelye. Ha a parkoló autokat kitessekelik innen, a Király utca és a Dob utca között elfoglaló épületmonstrum, szűk udvaraival és láncszerűen összekapaszkodó bérkaszárnyaival valóban tökéletesen megteremti a harmincas-negyvenes évek hangulatát. Mintha akkor, mintha ott lennénk. Nekem ugyan se a harmincas, se a negyvenes évek nem hiányoznak, de manapság sokakban ébred utánuk édes nosztalgia, nekik ajánlanám, örökös lakhelyül ezt a környéket. Annál is inkább, mert a Dob utca maga is teljes világ. Van itt éjjel-nappal nyitva tartó élelmiszerbolt, kóser és tréfli mézszárszék, vendéglő és kocsmá, bölcsőde és óvoda, utazási iroda, autómósó, cukrászda, lemezbolt, játszótér – no és mindjárt a játszótér mellett a Klauzál téri Skála-csarnok. Minden együtt, ki se kell lépni a gettóból. Nem is nagyon érdemes, előbb-utóbb úgylis visszaparancsolnak. Nemrég olvastam egy filmrecenziót, amiben a kritikus leklauzárterítette a rendezőt, ezzel indokolva és minősítve állítólagos érzéketlenségét a magyar munkássors iránt. Ez a „klauzárterít” jelző már újabb lelemény a korábbi „körúti”, illetve „lipótvárosi”-hoz képest, amihez már évtizedekkel ezelőtt, vidéki újságíróként hozzászoktattak. Akkoriban különféle pártmunkások és megbízható lapszerkesztők jellemezték így a hozzám hasonló kispolgári elemeket. Kétségtelenül sejtelmesebben hangzott, mintha egyszerűen lezsídoztak volna bennünket, bár a jelentéséhez, akárcsak ehhez a klauzárteríthez, így sem fért kétség.

No de vissza a Tanács, bocsánat Károly körúthoz, amely világvárosiasabb színfalaival jótékonyan eltakarja a szomorú hetedik kerületi utcákat. Levegő persze a Körúton sincs, az Astoria környéke a város egyik legszennyezettebb területe, de azért mégiscsak más négy-sávós úton, széles gyalogjárón, pompás kirakatok között belélegezni a benzingőzt, mint a Dob utcán vagy az Akácfa utcában. Mert itt a legdivatosabb kosztümöket és a legkülönbözőbb függönyöket bámulva mérgeznek bennünket, és ha az ember azt mondja, hogy itt lakik a Tanács, bocsánat Károly körúton, az mégse olyan snassz, mintha mondjuk a Nyár utcában lakna.

Tábor Ádám / ERESZKEDÉS A VÁROSKÚTBA

*régiek meggyeiben
este hét óra után a vágaton lefelé
tehénmező barna kút
kálváriánál
fehér kecske gyümölcsös
EGY HÍD VÁGTAT
KERESZTBE ÁT*

*laura laura laura déli hőség
fogaskerekű görög föl az égen
macskaköves kaptatón a dombra
félelmes nyári kakasszó
kecskefehérű hajnal a hegyen
mezőzaj hűvös hallgatása
régiek meggyeiben*